

DĚTSKÝ VÝTVARNÝ PROJEV 9. 3. 2020

Jean PIAGET (1896 – 1980)

Studium vývoje dětského myšlení (ontogeneze kognitivního vývoje)

Zjistil a experimentálně ověřil, že **dětské myšlení se zásadně liší od myšlení dospělých**

Znalosti vyvíjejícího se jedince nejsou předávány z vnějšku, ale postupně budovány zevnitř, na základě **aktivně získávaných zkušeností** a **vlastní aktivitou rozvíjených poznávacích schémat**

Určil čtyři hlavní období kognitivního vývoje dítěte: **senzomotorické období; období předoperačního myšlení; období konkrétních operací; období formálních operací.**

Piagetova periodizace vývoje

- Založena na sledování **stavu kognitivních funkcí**
- Pomáhá pochopit **věkové zvláštnosti** chápání světa
- Zakládá **současnou vývojovou psychologii**
- Vysvětluje **dynamiku vývoje dětské kresby**

Kritiky a revize Piageta

- *Lze kritizovat celou koncepci takto definovaných vývojových období (i výzkumných metod)*
- *Podcenil rychlost vývoje u malých dětí*
- *Neúspěšnost v předpokládaných dovednostech nemusí znamenat právě kognitivní deficit, může mít jiné důvody*
(Jaké?) *
- *Trvalý předmět „mají“ děti už od tří měsíců*
- *Pokus se zachováním počtu (lentilky) nedokazuje kontinuální vývoj, spíše svědčí o začleňování různých zkušeností*
- *Přecenil rychlost vývoje u formálních operací; 12 let je spíše výjimka, většinou 16 let, někdy, nebo (v některých oblastech) vůbec*
- ***ÚKOL 1: Jaké mohou být důvody zpomaleného vývoje nebo neúspěchu dítěte v některých dovednostech?**

Vývojová období v myšlení dítěte

- ▶ **senzomotorické období** (asi do 2 let)

- ▶ **období předoperačního myšlení**
(2 roky – 7, 8 let)
 - a) etapa symbolického a předpojmového myšlení (2 – 4 roky)
 - b) etapa názorného myšlení (4 – 7, 8 let)

- ▶ **období konkrétních operací** (7, 8 – 11, 12 let)

- ▶ **období formálních operací** (od 11, 12 let →)

Senzomotorické období

Období překotného smyslového a pohybového vývoje

Předchází vzniku řeči a symbolické (sémiotické) funkce

Dítě si v tomto období vlastní aktivitou vytváří:

- soubor poznávacích podstruktur, které jsou východiskem pozdějších vjemových a intelektuálních konstrukcí
- soubor elementárních citových reakcí, které zakládají a částečně určují jeho budoucí citový život

Senzomotorická inteligence existuje před řečí; týká se úspěchu v jednání

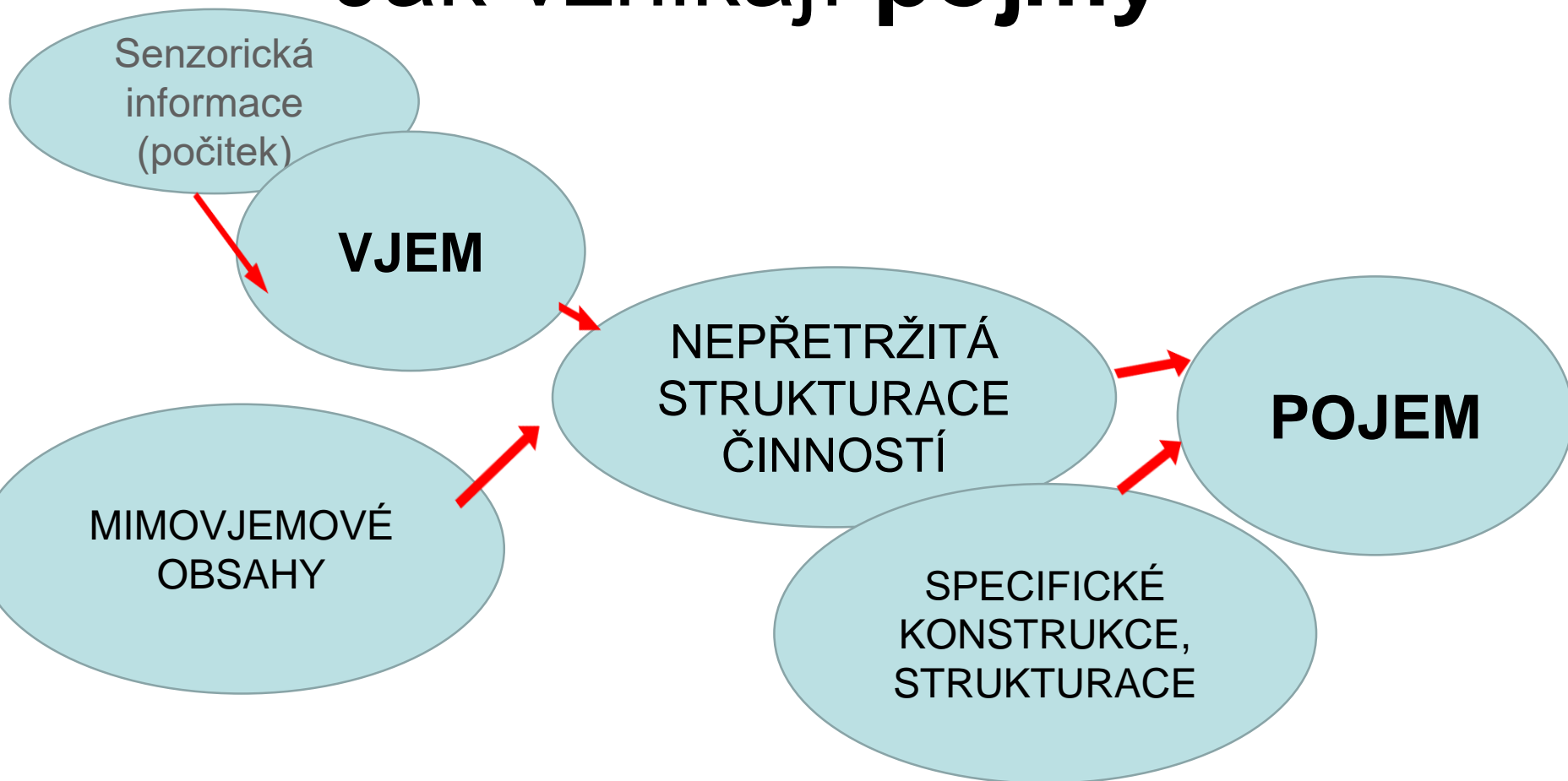
Senzomotorické období

Obsahuje důležité mezníky a charakteristiky:

- trvalý předmět*;
- vědomí vlastního já*;
- počátky řeči, hry a kresby*;
- předpojmové (symbolické) myšlení (pojmy jsou vázány na konkrétní zkušenost, nejsou přesně definovány, dítě je cítí jako proměnlivé, v myšlení postupuje podle analogií – např. každé malé čtyřnohé zvíře je „haf“, každý plešatý pán je „táta“) *.
- Rozšiřování časové perspektivy: musíš počkat; za chvílku; večer; zítra; včera ...

***ÚKOL 2: K bodům označeným hvězdičkou si přiřadte situaci, mikropříběh z vlastní či rodinné historie a vybavte si k němu i časové okolnosti (Kolik let vám bylo, když ...)**

Jak vznikají pojmy

Pojmy existují v mezilidské komunikaci **nezávisle na individuální zkušenosti**. Tento diagram ukazuje, jak se individuální zkušenost setkává se zkušeností kolektivní, co vše se musí dít, abychom si pojem osvojili v celé šíři jeho významů.

Představa

- Obsah či obraz, který můžeme uchopit naším vědomím
- Jeden z podstatných nástrojů myšlení a komunikace
- Ke svému vzniku potřebuje zkušenost*
- Reprodukční představa*
- Anticipační představa*
- Představivost*; fantazie*; imaginace*
- *ÚKOL 3: Zamyslete se nad pojmy, které jsou označeny hvězdičkou. Jak byste je vysvětlili?
Čeština nám nabízí tři výrazy označující schopnost něco si představit. Mají pro vás různý význam? Zkuste je naplnit konkrétním obsahem (vyzkoušejte použitím ve větách).

Intersubjektivita

(autor pojmu Edmund Husserl)

- Označuje psychické vztahy mezi lidmi; **oblast sdílení mezi subjekty**
- Předpokládaná nebo skutečná obdobná reakce na podnět; **výklad situace**
- Umožňuje lidem (subjektům) obecně sdílení obsahů, vnímání odlišných perspektiv, vcítění do druhého člověka (empatie).
- Předpoklad a základ komunikace
- Intersubjektivita je podmínkou existence jazyka
- **Intersubjektivní zkušenost je sdílená** řadou subjektů (je reálná, ale není objektivní)

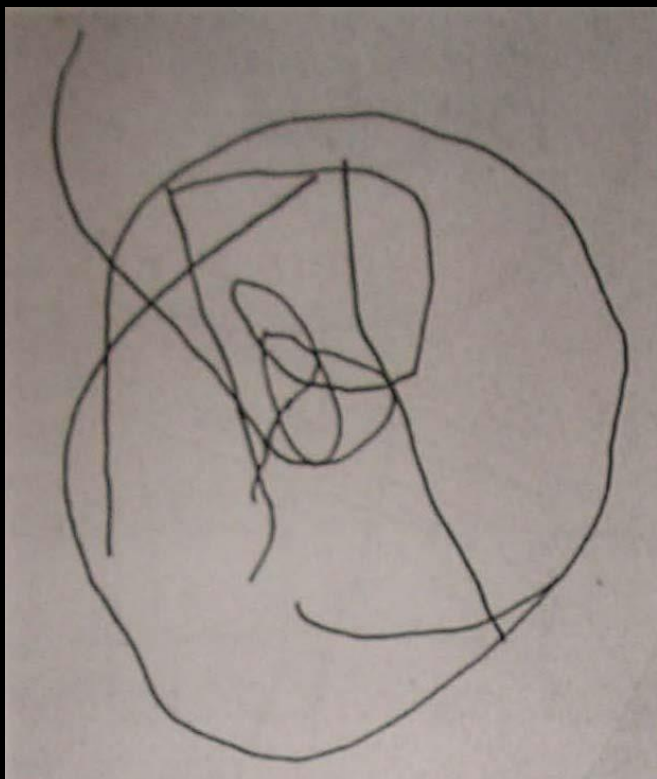
Sémiotická funkce

- Schopnost pracovat se znakovými systémy
- Schopnost zpracovat reprezentace
- „**Znak** je něco, co v komunikaci zastupuje (reprezentuje) něco jiného.“

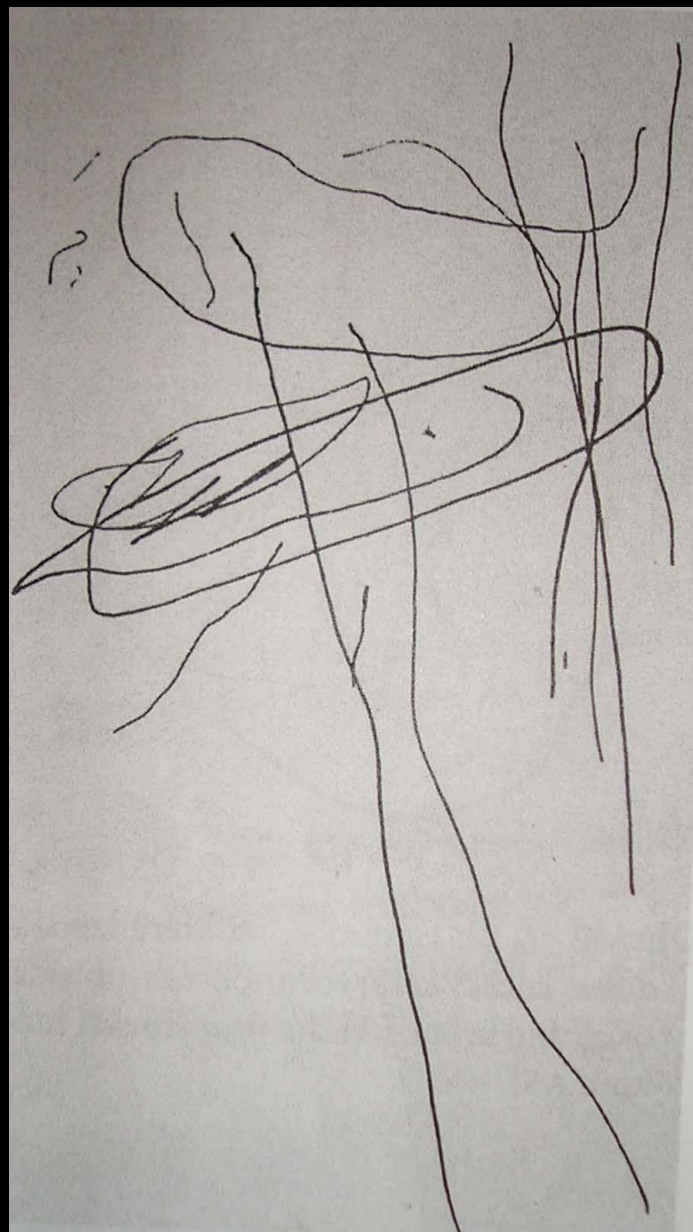
Sémiotická funkce, její formy

- ► **oddálená nápodoba**
- ► **hra**
 - senzomotorická hra – cvičení, hra z „funkční radosti“
 - symbolická a fiktivní hra – hry „jako“, hry „na něco“
 - hry s pravidly
 - konstruktivní hry směřující k řešení problému a k tvorbě
- ► **kresba**
- ► **obrazná představa (+ paměť, vzpomínka)**
 - reprodukční představa (známá, již viděná věc či jev)
 - anticipační představa
 - rozpoznávání přítomného předmětu nebo jevu
 - vybavování nepřítomného
- ► **řeč**

ČÁRÁNÍ

2.0, čáranice

2.1, čáranice

Čárání je první fáze dětské kresby

- Senzomotorická činnost – cílem není „vytvoření obrazu“, ještě nepracuje s představami; kresba vzniká v souladu s pohybem těla

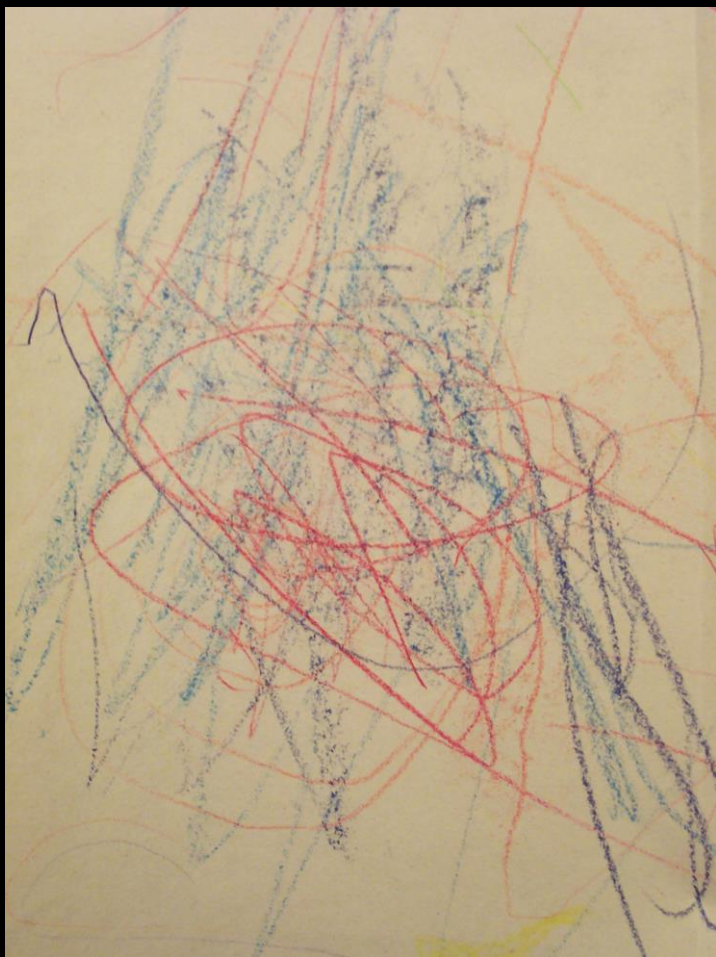
Motivace k čárání jsou různé:

- Zanechání stopy
- Experimentování s materiálem a nástrojem
- Napodobování gest a činnosti dospělých

Postupný přechod k významové kresbě

- Vkládání obsahu v komunikaci (kruhový tvar může být hlava...)
- Vytváření vztahu mezi obrazem a sdělením (sociální zkušenost s interpretací kresby a sdílením obsahu)
- Interpretace kresby a hledání obsahu je významným prvkem **socializace a enkulturace** dítěte*

* **ÚKOL 4: Naplňte si obsahem tyto dva pojmy.**

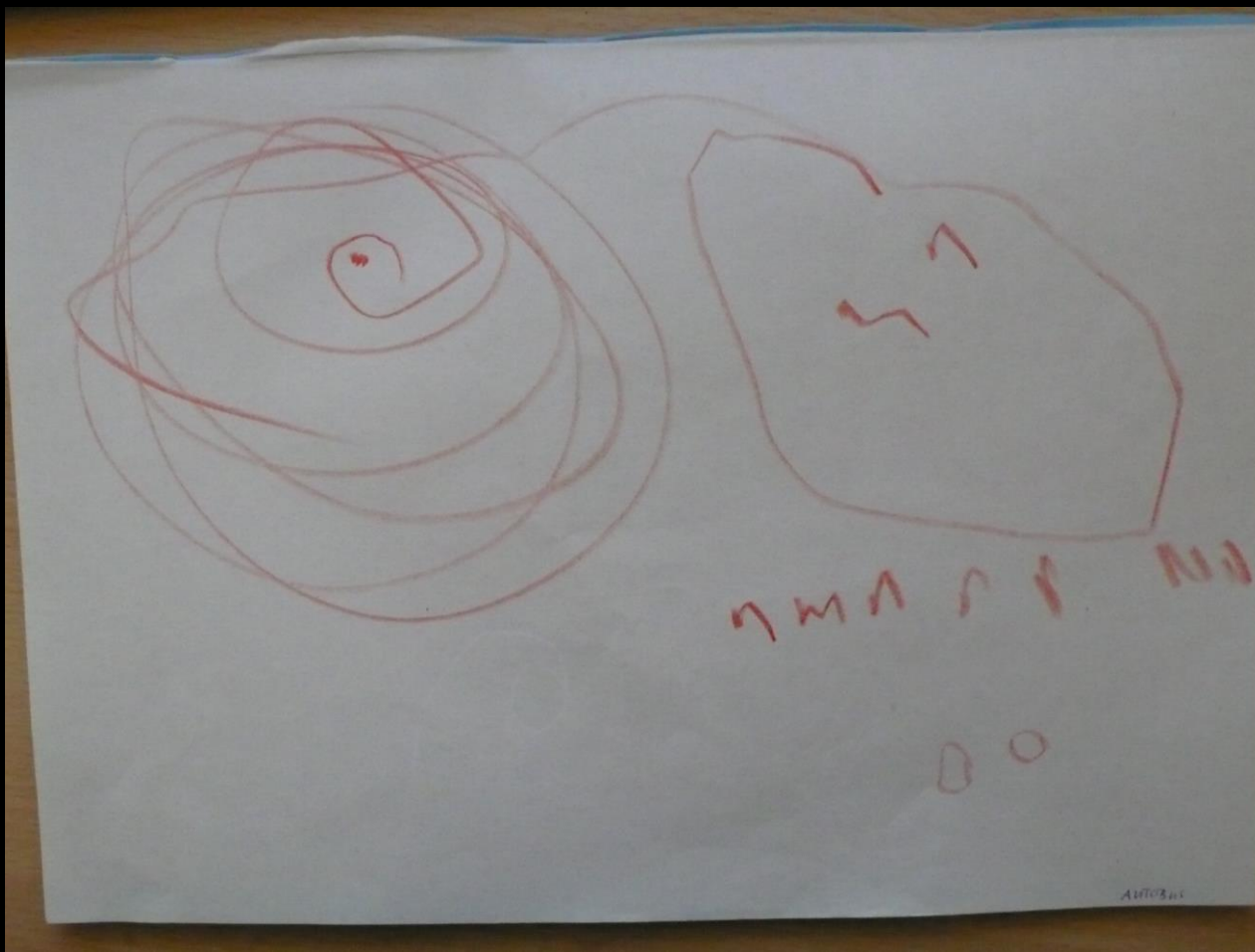
Dominik, 2.5

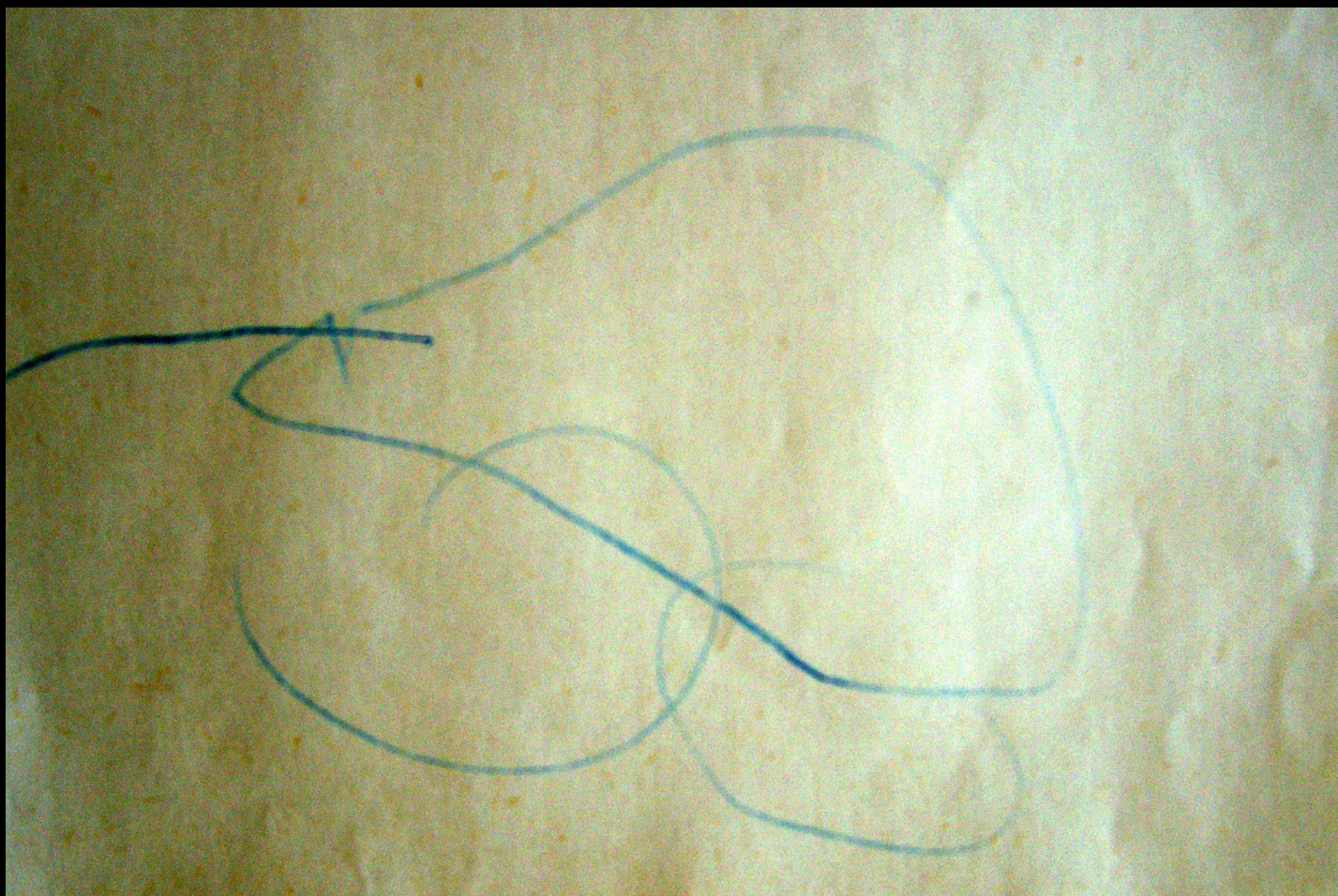
**Auto a autobus, Martin 2.2
malá kolečka byla auto a velká čáranice autobus.**

Kola a čáry

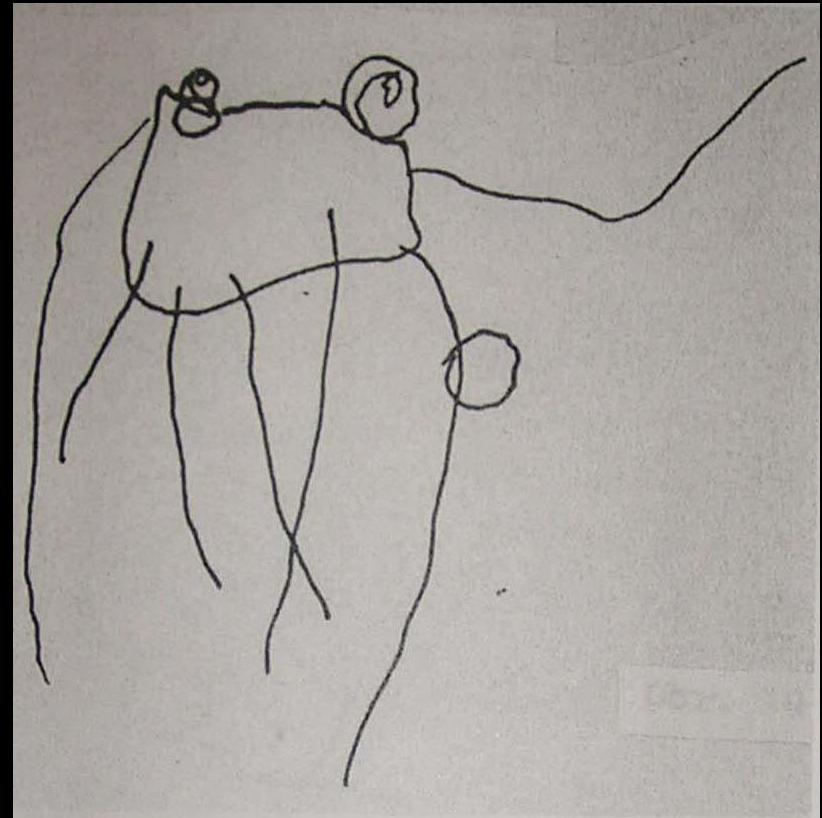
Osobní pendolino, Dominik 2,5

Tomáš, 2.6, Auto

* ÚKOL 5:

Vytvořte si „inventuru“ významů kreseb Martina, Dominika a Tomáše.
Které vlastnosti dopravních prostředků můžeme z kreseb vyčíst?
Jaké výrazové prostředky byste použili, abyste kresbou vyjádřili tytéž vlastnosti?

Úkol 2:
Popište pravděpodobný postup vzniku
těchto kreseb

2.1. „Hlavonožci“, první zobrazení člověka

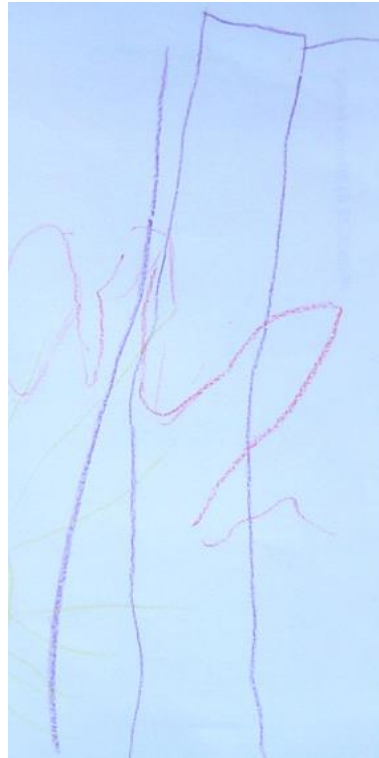
Tomáš, 2,6, Sestra

Kresbičky tříletých dětí

Chlapci si spíše čarali než kreslili. Význam kresbám dodávali až při kreslení, vůbec nevěděli, co črtají, prostě si jen krátili čas. Pastelky drží neobratně.

Lukášek – 3 roky

Kubíček – 3 roky

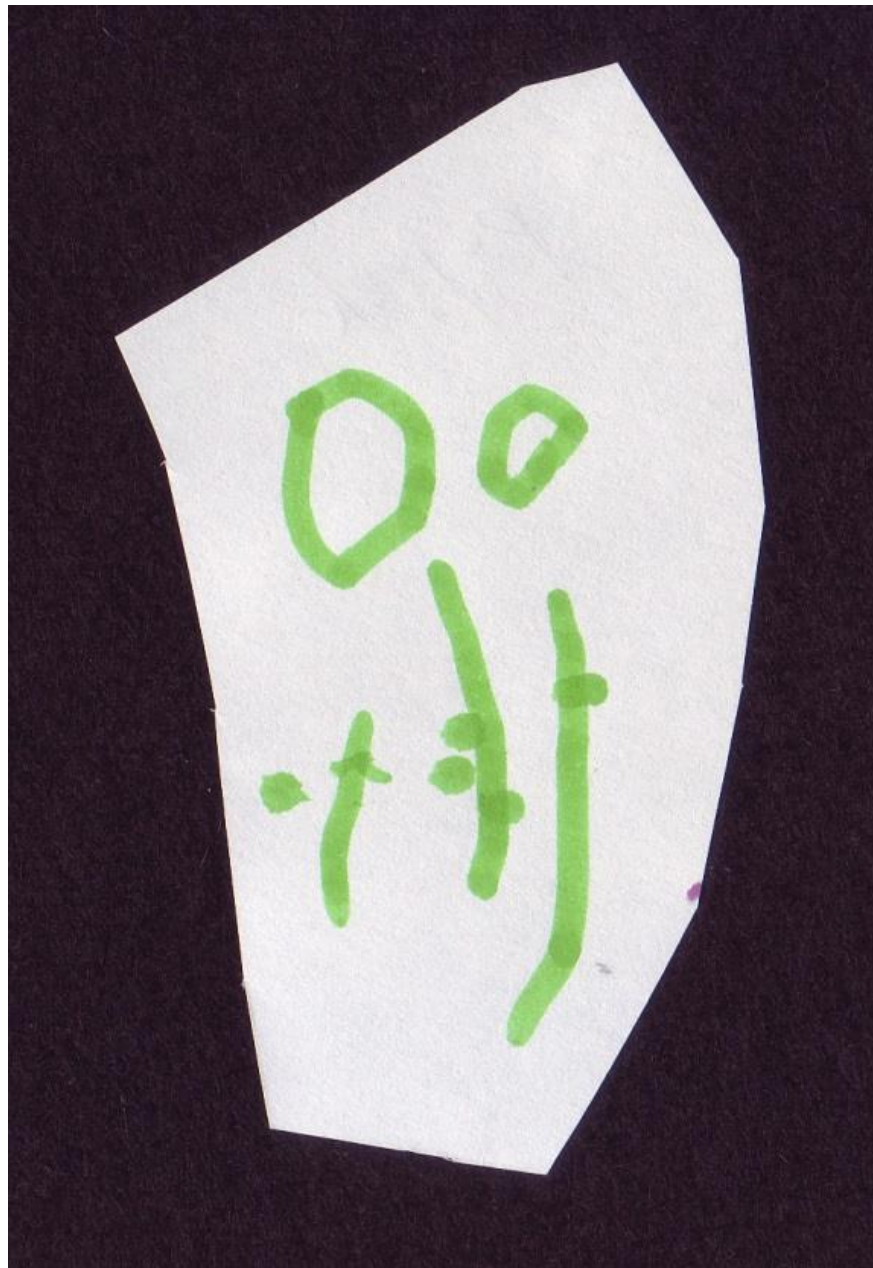
Kubíček – 3 roky

Po období čáranic tvoří dětská kresba předškolního věku dvě základní skupiny:

- **Izolované představy**
- **Syntetický projev**

Izolované představy

- následují po období čáranic; postupné spojování kresby s představou
- pán, dům, auto, máma, táta, ...
- psychomotorická koncentrace na detail, na určitou představu
- většinou bez zřejmého vztahu ke konkrétní skutečnosti
- období vytváření **grafických typů**

Sára, 2,9, Pejsek

Grafický typ (dětský kresebný znak)

- Autorem pojmu G. H. Luquet, *Les dessins d'un enfant* (1913).
- Psychickým pozadím dětské kresby není názorná podoba reality, ale představa, která se v průběhu let vyvíjí, ale v jednotlivých obdobích je relativně stálá.
- Nerespektuje zákony logiky a nesdílí naši zkušenost s podstatnými znaky reality.
- Je to originální rekonstrukce reality, pořízená na základě různorodých vjemů, představ a zkušeností. Nejedná se tedy o nepřesné, či dokonce nesprávné zobrazení.
- Nadužívání grafických typů může být i příznakem problémů včetně krize výtvarného projevu (dítě kresbu aktivně neřeší, jen mechanicky vrší nacvičené motivy).
- Vznik grafického typu může být (měl by být) spontánní, ale může být také ovlivněn současnou vizuální kulturou.

***6** Přehlídka grafických typů, D 5,5 Na jahodách

*6 Naše rodina, Šimon, 4 roky

- *ÚKOL 6
- Na předchozích dvou obrázcích vyhledejte grafické typy.
Napište si jejich seznamy

Ema

3 roky 10 měsíců

***Co jsi to namalovala? – Obličej. – A kdo to je? – Babička. –
A je to veselý nebo smutný obličej? – Veselej. – A ona má takové oči? –
Jo.***

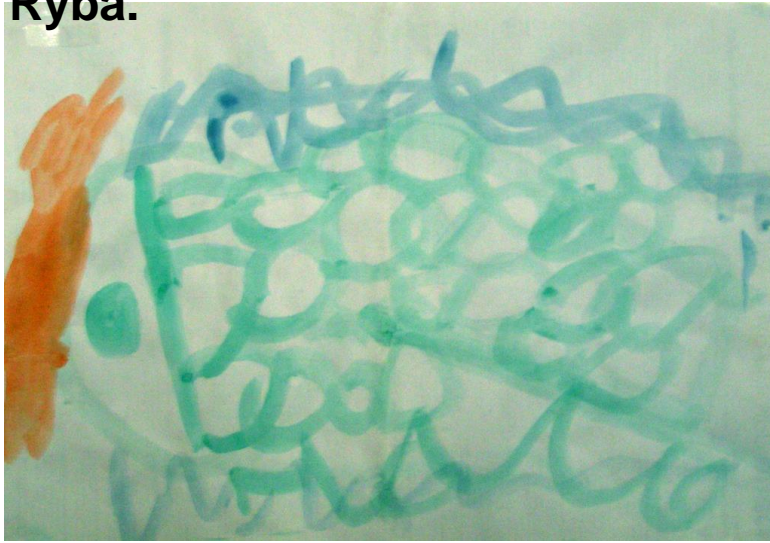
*** A co je tohle? –
To jsem tam nakreslila já,
je Jůlinka.**

Syntetický projev

- **Dějová** nebo **situační** koncepce
- Zobrazené prvky mají k sobě **vztah**
- Reálné i fantazijní výjevy

- Náznaky dílčích řešení **prostorových vztahů**
- Užití konkrétních **detailů** a **odkazů** na skutečnost
- Náznaky **vyprávění příběhu**
- Významná je **vlastní interpretace kresby** dítětem/autorem!
- V rámci pozorování a výzkumu **vždy zaznamenávejte komentář** dítěte při kreslení i k hotové kresbě!

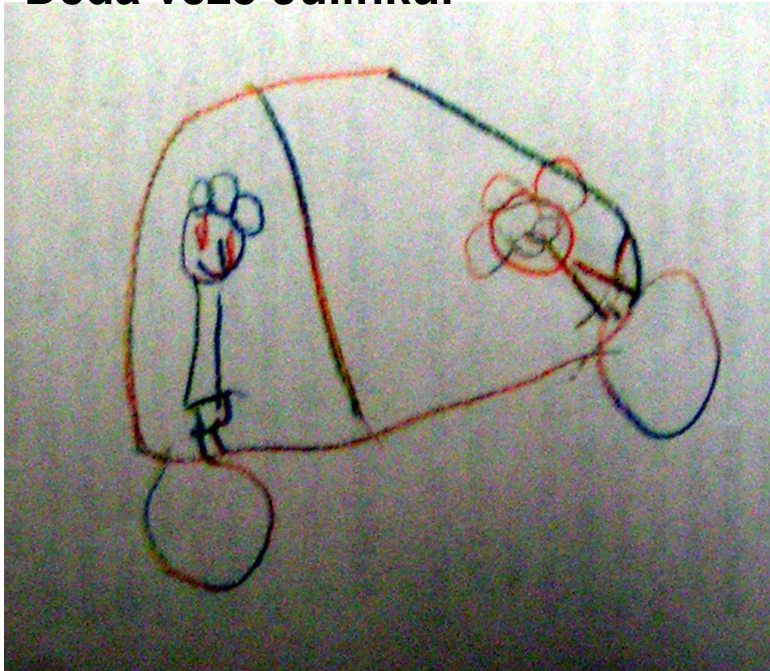
Ryba.

Babička. S copánkama.

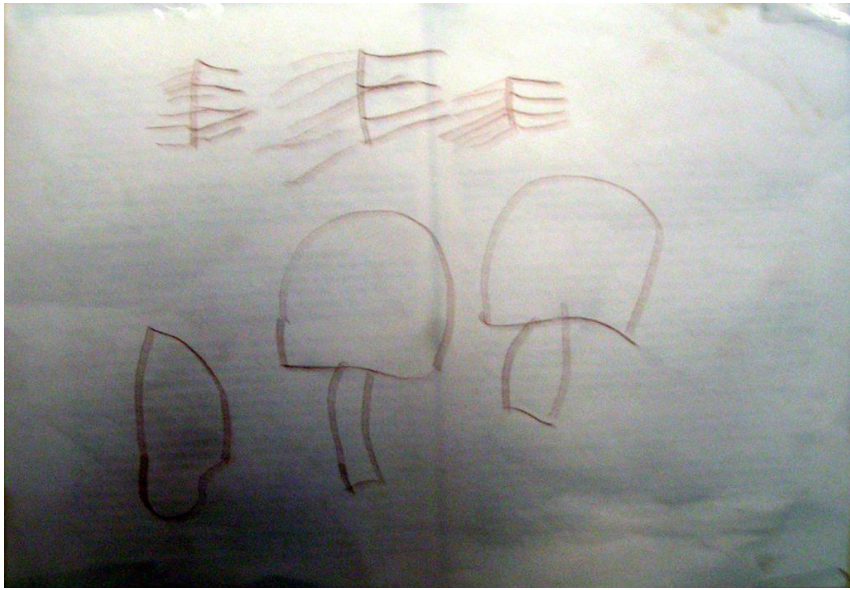

Děda veze Jůlinku.

Děda. S copánkama.

Ema

3 roky 10 měsíců

Naše rodina

3. Ted' udělám tatínka. Tat'ka je trošku smutnej
(na otázku proč? říká že si to má maminka vymyslet)
Ještě mu udělám sukýnku, některý chlapi ji nosí.
Tady má tat'ka pupíka.

4. Julinka má malinkou pusinku, očička, tělíčko, botičky, r učičky.
Takhle ji udělám v kočárku.
Má kolečka a držátko.

1. Ted' kreslím tebe mami.
Že mám hezkou mamku.
Malý kolečko je jako břicho a velký jako tělo.
Mami ty máš sukýnku.

2. To mám Eminku s culíkama.
A ty čárky má gumičku.
Udělám Emince pupíka.

*ÚKOL 7

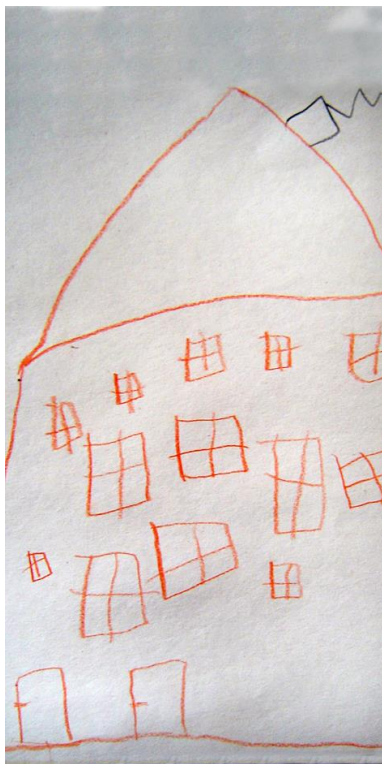
- A) Využijte Eminy obrázky a hledejte v nich **grafické typy**

Všímejte si zajímavých řešení prostorových detailů:

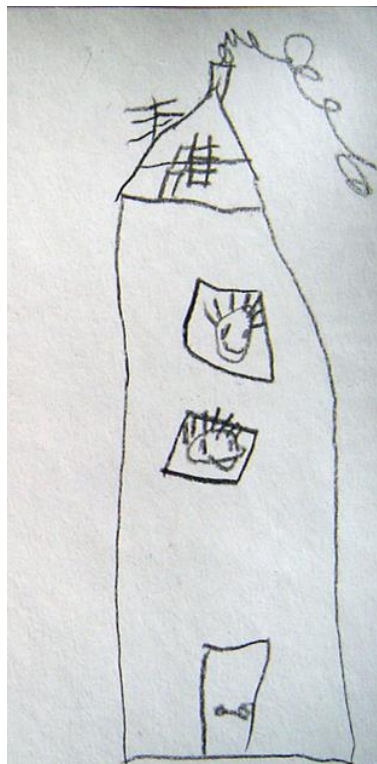
- B) Jedním z možných přístupů k zobrazení složitějších situací je **transparence** („rentgenové vidění“): objekt je zobrazen, jako by byl průhledný. Na které kresbě Ema použila transparenci?
- C) Děti si pomáhají také **sklápěním** částí objektu. Kde najdete tento prvek v Eminých kresbách?
- D) Najděte R princip na domečku, který nakreslila Kačka

Domečky

Děti ve věku od 5 do šesti let se nevědomky shodly na námětu kreseb. Vždy byl hlavním motivem dům. Všechny domky jsou kresleny z čelního pohledu, mají okna i dveře a dokonce i kouřící komín. Erik neopomněl ani antény na střeše.

Katka - 5 let

Erik - 6let

Martínek - 6 let

Kačka

5 let

DOMEČEK

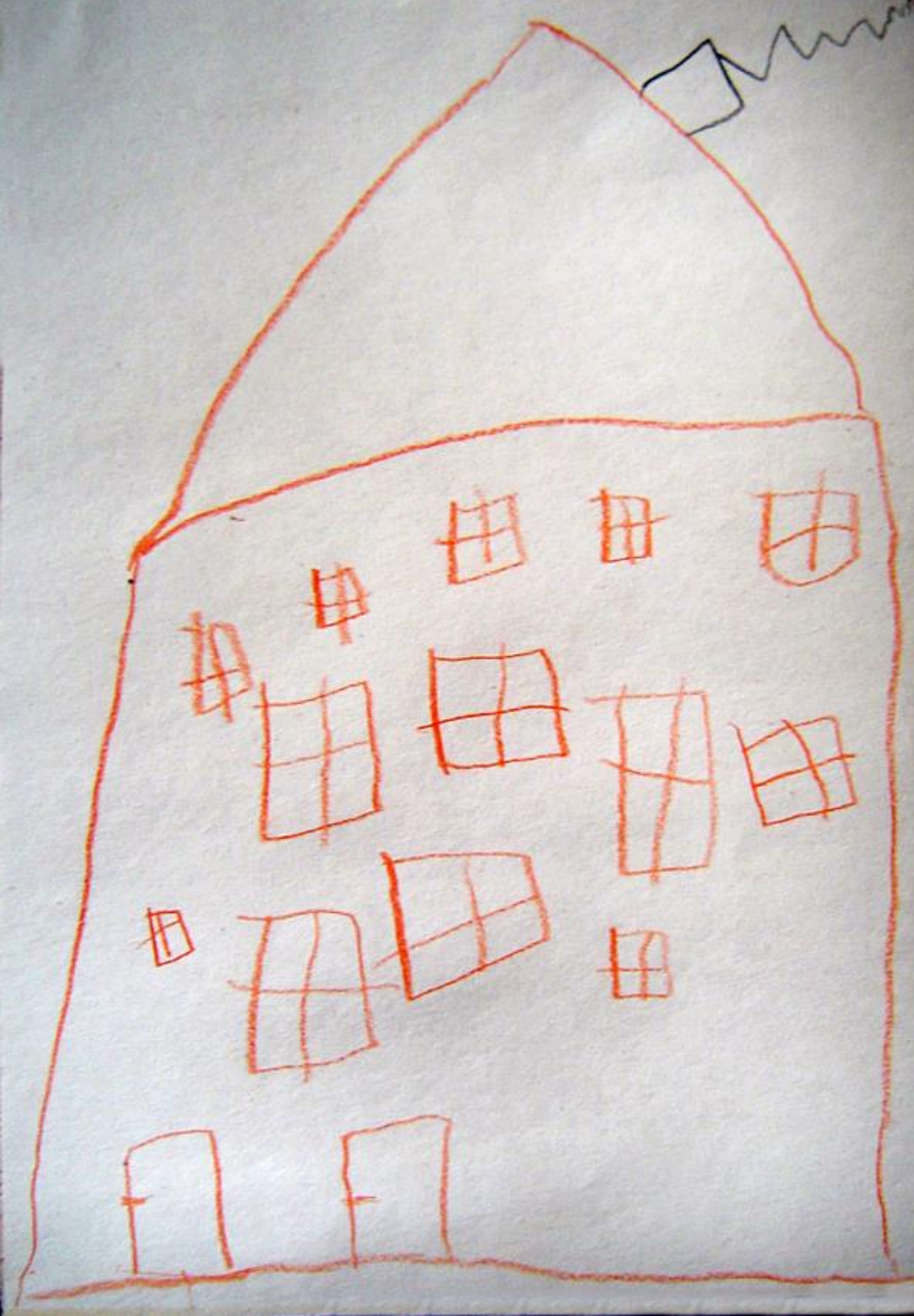
„...to je domeček, kde budeme
bydlet...“

„...musí tam být hodně oken, aby
tam bylo hodně lidí...“

„...a tyhle dveře jsou dovnitř a ty
do sklepa, viš...“

„...jéé, ještě komín – máte
černou?“

„...já už se umím i podepsat...“

V dětských kresbách se objevuje i tzv. R princip. Tvary jsou zobrazeny jako k sobě kolmé, i když je tomu ve skutečnosti jinak.

* Na této kresbě je R princip také použit. Kde? (ÚKOL 7 D)

JAK JSME NA CHATĚ

Velmi bystrý a upovídaný chlapec. Nad rodičím se obrázkem vyprávěl o zážitcích z chalupy. Děje, které popisoval, postupně zapracovával do kresby.

Martínek

6 let

„...máme tam z cihel plochu a vede tam cesta se strašnou zatáčkou...“

„Brácha staví vždycky hrad z písku..“

„...máme tam schody na verandu a na dveřích vlněnou kliku.“

„...ten pták má nožičky, víš, ale jak letí, tak zandaný pod tělíčko..“

„Táta brzdí, aby nenarazil do schodů.“

*ÚKOL 8

Tento obrázek obsahuje celou řadu typicky dětských způsobů obrazového vyprávění.

Použijte pojmy z prezentace a označte jimi odpovídající detaily.

